

Wat is er geregeld voor mbo-examens en mbo-diploma's tijdens de Coronacrisis?

Vanwege de Coronacrisis kunnen niet alle geplande examens en toetsen doorgaan volgens plan. Nu alles anders loopt, is het belangrijk dat er iets geregeld wordt. Het is belangrijk dat studenten hun diploma kunnen halen én dat dit diploma net zoveel waard is als in 'normale' jaren.

Voorrang voor examenstudenten

De studenten die in normale omstandigheden hun diploma zouden halen vóór 1 januari 2021, krijgen voorrang in de aanpak. Het voorbereiden en afnemen van examens zal voor deze studenten zoveel mogelijk doorgaan. Dit moet dan wel gebeuren binnen de:

- Richtlijnen van het RIVM en de GGD
- Het servicedocument mbo-aanpak COVID-19.

Maatwerk: verschil in besluiten per student, opleiding, school.

De school moet per opleiding en per student een besluit nemen over de examinering. Het is niet mogelijk om voor het hele land een besluit hierover te nemen, omdat alle situaties zo verschillend zijn. Dit document geeft richtlijnen voor hoe dat besluit genomen kan worden door een school. Dit geldt voor alle erkende mbo-scholen (publiek en privaat onderwijs). Het zal niet voor elke situatie een antwoord geven; daarom is er per opleiding en student maatwerk nodig.

De richtlijnen worden gesteund door de besturen van MBO Raad, NRTO, JOB, AOb, BVMBO, CNV Onderwijs, FNV Overheid, UnieNFTO en van de Onderwijsinspectie.

Aanpak onderwijsteams en examencommissie

Als de examens niet afgenomen kunnen worden als gepland. Op welke manier gaat het onderwijsteam hiermee om en welke stappen worden gezet?

Onderwijsteam (de docenten) volgt het volgende stappenplan:

- **Stap 1: Wat is (nog niet) behaald?**
Ze bekijken of de student alles al heeft gemaakt om het diploma te kunnen krijgen.
- **Stap 2: Examen mogelijk?**
Als er nog cijfers ontbreken wordt er gekeken of die examens nog gemaakt kunnen worden zoals ze eigenlijk gepland stonden.
- **Stap 3: Alternatief examen mogelijk?**
Als dat niet kan, dan wordt er gezocht naar een alternatieve examenmogelijkheid. Bijvoorbeeld door het examen op een andere locatie te organiseren of in een andere vorm, zoals met een videogesprek.
- **Stap 4: Ander bewijs?**
Als dat ook niet kan, dan gaan de docenten kijken of er op een andere manier bewijs is dat de student voldoet aan de eisen. Misschien is er bijvoorbeeld wel een keer een praktijkopdracht gedaan waar je geen cijfer voor kreeg (een formatieve toets heet dat). Dit kan bijvoorbeeld gecombineerd worden met een afsluitend gesprek (“interview”) met de student. Daarmee wordt zo goed mogelijk vast gesteld of je de stof of vaardigheid beheerst.
- **Stap 5: Examen/diploma uitstel**
Als alle bovenstaande dingen niet mogelijk zijn? Dan kan worden besloten om het examen en daarmee het diploma uit te stellen.
- Wat er ook gebeurt: het docententeam moet de aanpak die ze kiezen goed onderbouwen en overleggen met de examencommissie. De school moet namelijk kunnen garanderen dat jij alles kunt waar jouw diploma symbool voor staat – net zo goed als studenten van voorgaande jaren dat kunnen. Dat is belangrijk voor jou wanneer je solliciteert en voor werkgevers als je bij hen aan de slag gaat. De Inspectie van het Onderwijs kan de school hierover later lastige vragen stellen, dus de school moet zowel creatief en flexibel als zorgvuldig zijn.

Verderop in het document volgt per diploma-eis en examenvorm een extra uitwerking van deze stappen.

Wat zijn de verantwoordelijkheden van de examencommissie en bevoegd gezag?

De examencommissie is verantwoordelijk voor het zorgen voor goede kwaliteit van de examens, dat deze examens eerlijk worden afgenomen en ze zijn verantwoordelijk voor het afgeven van het diploma. Daarom bekijken ze of het onderwijsteam de bovenstaande stappen goed heeft doorlopen, of iedere student dezelfde kansen heeft gehad en of de student wel aan alle eisen voldoet om een diploma te krijgen. Ze zijn daarvoor onafhankelijk van het bestuur van de school (het bevoegd gezag).

Het bevoegd gezag (schoolbestuur) is verantwoordelijk voor alle besluiten over de examens en dat eventuele aanpassingen op een goede manier gedaan worden. Dit moeten ze overleggen met de examencommissie. De examencommissie neemt later namelijk een besluit over de diploma's. De aanpassingen kunnen per opleiding verschillen.

Toelichting op diverse diploma-eisen

Wat zijn de gevolgen voor generieke taalvakken Nederlands, Engels?

De centrale examens Nederlands, Engels blijven digitaal beschikbaar. De afnameperiodes worden (waarschijnlijk) verlengd.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) maakt deze toetsen. Zie www.examenbladmbo.nl voor de afnameperiodes, hier publiceren zij later nog precies in welke periodes jouw school de examens kan inplannen. Jouw school communiceert op welke dagen en tijden de examens binnen die periodes echt worden gepland.

Kunnen deze generieke vakken nog wel op school worden afgenomen?

Bij centrale examens (dat zijn bij de taalvakken de onderdelen “lezen” en “luisteren”) geldt dat onderwijsteams moeten nagaan of de digitale afname van deze centrale examens op de locatie van de school voor zowel student als personeel veilig volgens de richtlijnen van het RIVM kan plaatsvinden. Bijvoorbeeld door examens anders te organiseren: in een andere, grotere ruimte waar studenten verder uit elkaar kunnen zitten. Of meer afnamemomenten, zodat studenten steeds in kleine groepjes het examen doen en niet met grote groepen tegelijk. Als dit niet mogelijk is, moet examinering worden uitgesteld.

Wat zijn de gevolgen voor instellingsexamens?

Bij instellingsexamens (dat zijn de niet-centrale examens: spreken, gesprekken voeren en schrijven) volgt het onderwijsteam de volgende stappen:

- **Stap 1: Wat is (nog niet) behaald?**
Docent onderzoekt met de student welke examenonderdelen voor diplomering nog ontbreken.
- **Stap 2: Examen mogelijk op school?**
Eerst wordt er gekeken of het examen aangepast op de locatie van de school gemaakt kan worden.
- **Stap 3: Alternatief examen mogelijk?**
Kan dat niet? Dan kan een examenkandidaat de examens ‘gesprekken voeren’, ‘spreken’ op afstand maken (online via bijvoorbeeld skype, teams)?
  - De beoordelaar verzekert zich ervan dat een student geen hulp krijgt tijdens het examen. De student moet dan ook alleen in een kamer zitten. Tip: de student laat de ruimte zien voordat het examen start.
  - Er worden (als technisch mogelijk) geluid-/video-opnames van het examen gemaakt, zeker als één beoordelaar beschikbaar is.

Bij al deze maatregelen geldt dat het examen of de wijze van afname wordt aangepast. De docenten moeten de aanpassingen voordat het examen plaatsvindt laten goedkeuren door de examencommissie.

Wat zijn de gevolgen voor keuzedelen en rekenen?

Eerst kijkt de school of de examens (eventueel in aangepaste vorm) door kunnen gaan, en anders of er al voldoende bewijzen zijn (zoals toetsen die geen examen-examen waren) om een resultaat te kunnen vaststellen. Als dat niet zo is, dan kan je school besluiten de examens voor rekenen en

keuzedelen af te lassen. Dit mag alleen als uiterste redmiddel, als het echt niet anders kan. Er hoeft dan dus geen resultaat behaald te worden voor rekenen en keuzedelen om een diploma te kunnen krijgen. Die onderdelen die al eerder zijn afgesloten, worden uiteraard wel op de resultatenlijst vermeld. Zie ook het [servicedocument mbo-aanpak Coronavirus COVID-19](#).

Wat zijn de gevolgen voor stages (BPV) bij een BOL-opleiding?

Bij afronding van de opleiding is het belangrijk dat je alles hebt geleerd in de BPV dat daar geleerd moet worden. Is de BPV wel begonnen, maar kan deze niet worden afgerond door de situatie met Corona? Dan geldt het volgende:

- **Stap 1: Wat is (nog niet) behaald?**

De docenten bekijken in hoeverre de student de leerdoelen van de BPV heeft behaald. Is het antwoord 'ja' dan heeft de student BPV gehaald, ook als de student niet het volledige aantal BPV-uren heeft kunnen maken. De docenten moeten dit besluit uitleggen en onderbouwen in het diplomadossier.

- **Stap 2: Alternatief mogelijk?**

Zijn deze leerdoelen nog niet (volledig) behaald?

- Onderzoek of stage elders bij een erkend leerbedrijf kan worden hervat.
- Kan dit niet? Onderzoek hoe de leerdoelen op een andere manier behaald kunnen worden. Bijvoorbeeld met een vervangende opdracht. De docenten onderbouwen deze wijziging in het diplomadossier.

- **Stap 3: Stage/diplomering uitstel**

Als de leerdoelen van BPV toch niet bereikt kunnen worden, dan kan er niet gediplomeerd worden. Dit mag pas besloten worden als er eerst naar andere maatregelen gekeken is (zie bovenstaande stappen). Als het met die maatregelen niet lukt om de leerdoelen te halen, dan wordt de stage en/of diplomering uitgesteld.

Zie hierover ook de [FAQ](#), o.a. hoe om te gaan met de gemiste BPV-uren en BBL-studenten: <https://www.mboraad.nl/corona-faq-student-en-stages>.

Hoe zit het met loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) & Burgerschap?

De school mag de eisen voor deze onderdelen aanpassen, wanneer het niet mogelijk is voor studenten om deze onderdelen met de huidige eisen te maken. Bijvoorbeeld omdat deze (deels) uit aanwezigheid of het uitvoeren van praktijkopdrachten bestaan. De school moet dat zo doen dat de inspanning praktisch uitvoerbaar is, bijvoorbeeld door opdrachten die ook op afstand kunnen worden gedaan. Let op: hiervoor is een wijziging van het Onderwijs en Examenreglement (OER) nodig.

Wat zijn de gevolgen voor praktijkexamens?

In het mbo zijn er veel praktijkexamens op school. Doordat leerbedrijven zijn gesloten, en opdrachten niet uitvoerbaar zijn, is aanpassing nodig. Wanneer dit het geval is:

- **Stap 1: Wat is (nog niet) behaald?**

Docenten bekijken welke kerntaken en werkprocessen nog niet zijn behaald.

- **Stap 2: Examen mogelijk?**

Kunnen deze ontbrekende examens volgens het examenplan worden uitgevoerd?

- **Stap 3: Alternatief mogelijk?**

Wanneer examens niet volgens het examenplan kunnen worden uitgevoerd: Docenten bekijken of de ontbrekende onderdelen met een ander soort examen afgesloten kunnen

worden. Bijvoorbeeld met een [portfolio-examen](#)¹, verslag of presentatie dat/die wordt afgesloten met een eindgesprek (interview). Er kan ook een soort deexamen worden gedaan (een ingekort examen; “representatief examineren”). Uiteindelijk moet er per kerntaak een betrouwbaar oordeel komen dat de student de eisen op het juiste niveau beheerst.

- **Stap 4: Ander bewijs?**

Kan dit ook niet? Dan bekijken de docenten of er genoeg ander bewijs is dat de student aan de eisen voldoet. Bijvoorbeeld door de vaardigheden die een student tijdens de praktijklessen heeft laten zien. Dit worden formatieve toetsen genoemd. Om tot een zo betrouwbaar mogelijk beeld te komen moeten er verschillende soorten bewijzen (mix van toetsen, verslagen, stage etc.) door verschillende partijen (verschillende docenten, stagebedrijf, etc.) gegeven worden: zo weet je zeker dat het besluit is niet afhankelijk van een docent of enkele docenten.

Denk aan de volgende bewijzen:

- Het stagebedrijf zegt dat de student in de BPV heeft laten zien dat hij/zij de kerntaken/werkprocessen op beginnend beroepsbekwaam niveau beheerst. Hiervoor zijn er bewijzen over de inhoud van de beheersing (praktijkverklaring).
- De docenten stellen gezamenlijk vast dat de student over voldoende bewijzen beschikt dat hij/zij op het beginnend beroepsbekwaam niveau de werkprocessen beheerst (portfolio, leermeter, formatieve toetsen).
- Om extra te checken dat dit klopt, voeren de docenten nog een afsluitend gesprek (interview of “CGI”) uit met de student.

- **Stap 5: Examinering/diplomerings uitstel**

Is dit ook niet op een verantwoorde wijze mogelijk: dan wordt door de school besloten dat de examinering en/of diplomering wordt uitgesteld.

In alle gevallen geldt: onderwijsteams (docenten) die een aanpassing doorvoeren, onderbouwen dit in een verantwoordingsdocument, dat vóór afname ter goedkeuring aan de examencommissie wordt voorgelegd. Hierin wordt minimaal aangegeven:

- welke aanpassingen er zijn
- op welke manier de verschillende kwalificatie-eisen worden geëxamineerd/afgesloten
- welke maatregelen zijn genomen om te zorgen voor een goede kwaliteit.

Dat gebruikt de examencommissie om een besluit over het diploma te nemen.

Wat zijn de gevolgen voor theorie-examens?

Het kan voorkomen dat een (essentieel) theorie-examen niet op school afgenomen kan worden. De docenten kijken of de examenleverancier een veilige online-omgeving kan aanbieden waarin een examen kan worden afgenomen. Als dat niet mogelijk is, dan:

- **Stap 1: Kennis op andere manier toetsen?**

De docenten bekijken of de kennis ook op een andere manier kan worden geëxamineerd. Bijvoorbeeld met een openboek-examen, opdracht of mondeling examen. Als dat mogelijk is, dan maken de docenten een ander examen en laten dat goedkeuren door de examencommissie.

- **Stap 2: Kennis op andere manier bewijzen?**

Kan stap 1 niet? De docenten bekijken of er op een andere wijze kan worden vastgesteld dat

---

¹ Zie voor formats/raamwerken voor het maken van een portfolio examen de Procesarchitectuur Examinering.

de student de vereiste kennis beheerst. Bijvoorbeeld met formatieve bewijzen: dat je bijvoorbeeld als je een keer een verslag hebt gemaakt waarmee je hebt laten zien dat je de stof beheerst. Als dit kan, dan sluiten docenten dit af met een met eindgesprek (CGI²). Hiermee wordt zo betrouwbaar mogelijk beoordeeld welke kennis de student heeft.

- **Stap 3: Examinering/diplomering uitstel**

Kan stap 2 ook niet? Dan kan door de school worden besloten om de examinering en/of diplomering uit te stellen.

Aanwijzingen - omgang schoolregels en andere afspraken

Meerdere beoordelaars

Een zo betrouwbaar mogelijke beoordeling is belangrijk. Dit kan op verschillende manieren, onder andere door het inzetten van meerdere beoordelaars. Het is nu niet altijd mogelijk om het vier-ogenprincipe vast te houden en/of onafhankelijke beoordelaars in te zetten. In dat geval kan de school de volgende oplossingen kiezen:

- Neem het examen op via geluids-/video-opname (borging). Let op: een student moet vooraf toestemming geven voor een opname. Hiermee kan de examencommissie en/of een tweede beoordelaar deze opname (later) ook beoordelen.
- Beoordelaars moeten de beoordeling goed onderbouwen, zodat blijkt hoe de beoordelaar tot zijn/haar oordeel is gekomen.
- Scholen kunnen procedures/protocollen ontwikkelen om een betrouwbare beoordeling te borgen. Bijvoorbeeld door meerdere examenmomenten toe te voegen. Denk daarbij ook aan een eindgesprek (CGI), waarin vragen worden gesteld aan de student over met name de werkprocessen die minder geëxamineerd zijn.

Zie ook handreiking [examinering in de reële beroepspraktijk](#).

Gevolgen voor de Onderwijs en Examenregeling (OER)

Als de examinering wordt aangepast en/of de inspanningsverplichting wijzigt, moet de OER hierop worden aangepast. Hierbij geldt dat de student hiervan geen onevenredig nadeel mag ondervinden. De school informeert de student over de veranderingen.

Vragen of klachten over mbo-examens?

Bel, mail of app naar JOB – info@jobmbo.nl | 030 7900915 | www.jobmbo.nl

Je kunt ook contact opnemen met de MBO Raad via corona@mboraad.nl.

---

² Criterium gericht interview: individueel vraaggesprek voor een (praktijk)beoordeling, waarin de beoordelaar gestructureerd onderzoekt of een examendeelnemer niet alleen het vereiste niveau beheerst, maar ook begrijpt wat hij doet en waarom.